

BOGANMELDELSE

Finn Gad: GRØNLANDS HISTORIE II – 1700–1782. 760 sider – kr. 189.00 hft. Nyt Nordisk Forlag.

Så foreligger 2. bind af Finn Gads grønlandske historie – eller rettere 2. og 3. bind, for bindet er delt i første og andet halvbind, som hver for sig godt kunne have været et helt. I betragtning af, at dette vældige værk »kun« fører historien frem til 1782, må man nok have lov at slutte, at Gad ingenlunde er ved at være til ende med sit arbejde, og at der må kunne blive stof til endnu nogle bind, hvis det forhåndenværende kilde-materiale skal udnyttes lige så grundigt for den efterfølgende tid.

Det må hilses med stor glæde, at dette omfattende kildemateriale endelig er blevet gjort til genstand for en systematisk bearbejdelse, og man må komplimentere forfatteren for det enorme stykke arbejde, der ligger bag en bog som den nu foreliggende. Breve og aktstykker, som i mange tilfælde har ligget ulæste i arkiverne, siden de engang for 200 år siden havnede der, er blevet fundet frem og draget med ind i bedømmelsen af datidens Grønland, og det har betydet en uendelig række af nye detaljer og facetter i det billede, som tegner sig af den første kolonitid.

Det er denne pionerperiode, som er bogens emne. Grundigt og med en række ret ukendte nye oplysninger fortælles om optakten til kolonisationen. Det var jo ikke bare Egedes ide, – andre havde haft den før han, og det er godt at de bliver draget frem, f. eks. den islandske skolemand Vidalin, som allerede i 1703 i et lærd værk foreslog en genoprettelse af forbindelsen til det tabte land mod nord.

Men det bliver naturligvis Hans Egede, der som den praktiske realisator af de manges drømme må blive helten i en bog som denne, og både Egede og hans grønlandsår får da også en meget grundig og udtømmende behandling. Man kan næsten sidde med en fornemmelse af, at den er for grundig, hvis der eksempelvis sammenlignes med sønnen Poul Egedes pionergerning i Disko-

bugten i årene før 1740. Det var på mange måder en lige så afgørende indsats som faderens, men bliver langt mere summarisk behandlet.

Men det skal ikke bebrejdes Gad, at han yder Hans Egede retfærdighed. Egede har været omstridt og kritiseret indenfor grønlandsforskningen, og det er velgørende at møde en »verdslig« historieforsker, der har sans for Hans Egedes menneskelige storhed midt i den tragedie, som hans tid i Grønland på flere måder var. Og den sans har Gad! I det hele taget er det nok en af hans stærke sider, at han møder sine historiske skikkelser med en meget åben vilje til menneskelig forståelse og ikke henfalder til firkantede og unuancerede bedømmelser. Man mærker ikke meget til, at forfatteren selv har kartofler, der skal hypes. Kilderne får lov at tale uden tryk og fordrejning, og det er en dyd for en historiker.

Også en skikkelse som Jacob Sewerin har tiltrukket forfatteren og har fået en meget hæderfuld og vist ganske velfortjent plads i fremstillingen. Det er jo god latin idag at lægge kolonitidens handelsfyrster for had som pengepugere og udbyttere af de indfødte – og det er nok stort set med rette. Men billedet bliver igen mere nuanceret, når man af en habil historiker får præsenteret en Jacob Sewerin, så det lyder troværdigt, at han virkelig prioriterede de menneskelige hensyn højt.

Der er mange andre vigtige punkter i bind II: Hvalfangertidens kulmination og nedgang, herrnhuterne og deres spændingsfyldte forhold til den danske mission, handelskompagniernes kamp for at få den grønlandske forretning til at gå rundt, statens overtagelse til sidst. Som en rød tråd gennem bogen går den næsten umærkelige proces, der langsomt befæster det grønlandske projekt som en realitet, hvis fortsættelse ikke længere kan diskuteres. Skridt for skridt udbygges rækken af anlæg, indtil vestkysten ved periodens slutning er dækket af en sammenhængende række kolonier fra Juli-anchåb i syd til Upernavik i nord og lukket for fremmedes besejling.

Nået dertil opstår kravet om en sammenhæn-

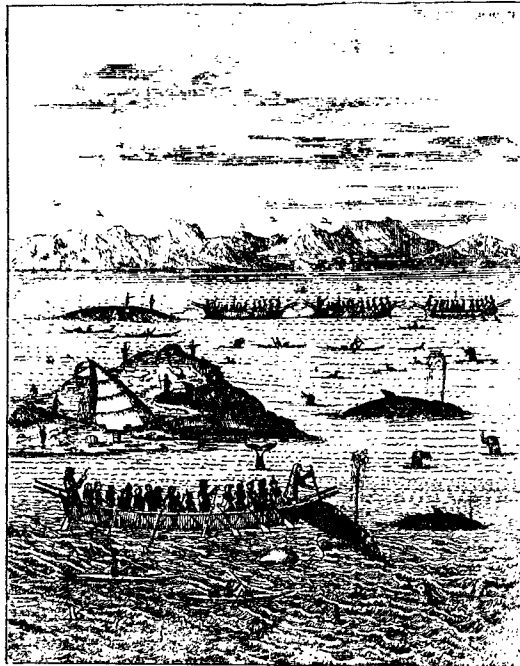
gende konsekvent politik, om fastere rammer og ensartede bestemmelser i hele området. Pionertiden er forbi, kolonisationen er en realitet – og her ved indgangen til en ny æra slutter 2. bind af Grønlands historie.

Grønlands historie. Strængt taget er titlen ikke ganske korrekt. For det første er det praktisk talt kun Vestgrønlands historie. Yderområderne i nord og øst er ikke med – forfatteren bebuder, at de kommer i et senere bind. For det andet er det i overvejende grad kolonisationens historie, Grønland set gennem det kildemateriale, som afspejler de dansk-norske kolonisatorers oplevelse af landet. Det er i meget mindre grad grønlandernes historie, som den må være oplevet af dem selv.

Det er for så vidt naturligt nok, som historikeren naturligvis må være meget afhængig af det forhåndenværende kildestof. Alligevel sidder man tilbage med en fornemmelse af, at det kun er een side af sagen; den dag en grønlandsk historiker sætter sig til at skrive sit folks historie, vil den blive helt anderledes. Da vil en Hans Egede eller Lars Dalager være fremmede, som kommer ude fra en ukendt verden og opleves med grønlandske øjne – og det egentlige, det virkelige, vil ikke så meget være dem som det folk, de arbejder blandt.

Det er måske uretfærdigt at bebrejde Gad dette. Men alligevel: I en stort anlagt historie, som kaldes Grønlands, må det være muligt på een eller anden måde at lade folket træde frem af sin anonymitet. Vi møder ikke een grønlander i bogen, hvis personlighed er tegnet, så den står fæstnet i mindet, – vi mærker aldrig ret, hvad der er foregået i de grønlandske sind i disse skæbnesvangre generationer. Et enkelt eksempel: Den pludselige og sådan set uventede og tilsyneladende ret umotiverede vækkelse, som pludselig i århundredets midte går hen over kysten, må jo have en årsag. Der må være sket noget i folkedybets, som har fået mennesker til at reagere på en helt ny måde. Men hvad er det? Hvad får pludselig en hel boplads som Pisugfik til at ønske undervisning og dåb? Spørgsmålet stilles af nysgerrighed, ikke ud fra bedre viden.

Gad vil kunne henvise til manglende kilder. Men trods alt findes denne periode også afspejlet indenfor den grønlandske verden, nemlig i det sagnstof, som findes, f. eks. om mødet med hvalfangerne, og kombineret med arkæologiske og etnografiske resultater skulle dette stof nok kunne besvare nogle af de spørgsmål, der trænger sig på. Gad er derimod meget opmærksom på den kulturhistoriske problematik.

Let læst er bogen ikke. Gad har selv givet en del af forklaringen: Det har været fristende at benytte fremstillingen til at gøre noget af alt det nye kildestof tilgængeligt. Derfor vrimler bogen med citater og detailler, som kun kan virke lidt trættende og hindre overblik. De idelige opregninger over, hvor mange fode spæk og ræveskind hvert enkelt skib i de første år førte hjem – og hvad disse varer indbragt i daler og skilling – kan nok være værdifulde for den, der ønsker at dyrke disse problemer specielt, men de kan ikke undgå at belaste fremstillingens lethed. Der er frygtelig mange tal, og de forliges nu engang kun dårligt med et flydende sprog. Kapitlerne er lange, og det er svært at hitte rundt. Til gengæld er der et omfattende apparat med alskens registre, som gør værket yderst anvendeligt som håndbog.

Sprogligt virker det nye bind mere gennemarbejdet og ædrueligt end det første. Der er et par detailler, som kun skal nævnes af principielle årsager: Gad skriver konsekvent navnet på Hans Egedes første boplads som »Håbets Ø«. Idag skriver man dog »Håbets Ø« – uden dette lille raffinerede »e«, og med mindre Gad vil til at kalde København for Kjøbenhavn og Christianshåb for Christians-Håb, må »Håbets Ø« nok falde uden for stilen.

Lige så konsekvent skrives »Gud« med lille. Det samme gælder »Vorherre«, »Arnakuagssak«, »Törnårssuk« og andre standspersoner fra religionens overdrev, mens andre mytologiske figurer af uransagelige grunde pludselig bæres med stort, f. eks. »Asiak« og »Nalårsik«. For det første er logikken svær at øjne, for det andet er det dog vist anerkendt som almindelig korrekt retskrivning at skrive egennavne med stort, og uanset hvilke religiøse forestillinger man selv måtte bære på, må det nok anerkendes, at disse religiøse navne opfattes som egennavne. Det virker unaturligt og skruet at demonstrere noget andet.

Illustrationerne er ikke ophidsende, men har jo måttet afpasses det eksisterende materiale. Igen er dog een chance udnyttet: Grønlændernes egen opfattelse af historiens hændelser. En Aron fra Kangex's gengivelser af hvalfangere og grønlændere er måske ikke historiske i streng forstand,

men de ville give læseren en enestående chance for at fornemme lidt af, hvordan alle disse ting er oplevet af grønlænderne selv og overleveret indenfor stammen. Et enkelt af de nye kort er pædagogisk udnyttet (side 173), mens til gengæld et par gengivelser af nye kildefund er spændende, f. eks. Hans Egedes egenhændige afmelding til kostafdelingen af den nyligt afdøde Friderich Christian under koppepidemien.

Dog – disse indvendinger skal ikke forrykke det væsentlige: At vi nu er kommet endnu et godt stykke vej henimod at have en omfattende sammenhængende skildring af Grønlands historie. For enhver, der interesserer sig for Grønland eller historie, vil der være masser af spændende stof at hente, og som håndbog er den en guldgrube at have stående på sin reol. Man håber, at Gad får mulighed for at føre værket til ende og venter på næste udspil.

Mads Lidegaard.